

RUMIJEVA POETIKA

UMIJEĆE PARABOLIZIRANJA

Dr. Džemaluddin LATIĆ

Ne samo Rumi, nego svi važniji sufijski komentatori Kur'ana: Gazali, Ibn Arebi, Kušejri, Hakki...u Svetoj Knjizi dekodirali su hiljade Allahovih namisli. Znamenita, manifestna Gazalijeva rečenica: «Kur'an više skriva nego što otkriva!» nigdje svoju potvrdu nije našla kao u tzv. aluzivnom tefsiru (*et-tefsiru'l-išariij*).

Rumijeva *Mesnevia* je jedan od arhipelaga u okeanu ovog tefsira. Najprije savladavši sve tradicionalne nauke (*el-'ulumu'n-naqli*), Rumi se zaputio *iza* zahirskih (vanjskih) postava Allahova, dž.š., Pisma, *iza* njegovih nepomičnih harfova - u beskrajni prostor njihovih pomičnih značenja.

Čime uspijeva dokučiti onolika značenja Allahove Knjige? Prije svih brojnih stilskih i retoričkih sredstava, on to čini parabolom, svojom stilskom dominantom.

U grčkome jeziku, ova riječ etimološki označava usporedbu. Ta se nekadašnja jednostavna retorička figura razvila u popularnu književnu vrstu koja pomoću kratke, izmišljene i alegorijske priče donosi uglavnom moralno-didaktički sadržaj. U svojoj unutarnjoj strukturi, parabola uvijek sadrži usporedbu nekog životnog zbivanja s nekom istinom koju autor želi iskazati. Veoma bliska paraboli je basna, s tom razlikom što se parabola kreće u uzvišenijim moralnim sferama; u basni nastupaju životinje, u paraboli ljudi; basna se okreće razumu, parabola osjećaju; u basni je misao jednostavna, u

paraboli se ona nekako skriva, traži objašnjenje; u paraboli je stil uzvišen, ozbiljan i pun retoričkih sredstava, dok se basna služi nižim stilom. Zapravo, *Mesnevia* je puna jedne i druge stilske figure; to je knjiga parabola i basni. U ovoj «epopeji tesavvufa» razgovaraju lisice i zečevi, magarci i konji, paunovi i lastavice... – kao što to u Kur'anu čine mravi i hudhud (u suri En-Neml): zato što su životinje «svjetovi poput vas», kaže Kur'an, tj. svi oni imaju svoj jezik, svoj sistem znakova, koga samo oni – Božijim vahjom – znaju koristiti.

Prijevod hikaje koju ovdje donosimo jedna je izvanredna parabola. Teško bismo mogli odrediti koji je to jedan ili nekolicina ajeta u kojima je Rumi tražio Allahove namisli koje je, kasnije, iznio u svojoj znamenitoj epopeji. Zar Kur'an ne grmi protiv svećenika koji su izokretali riječi iz ranijih Objava, mijenjali im mjesta ili ih ukidali, brisali, ciljano gubili ili uništavali?! Zar ne grmi protiv onih koji «jedno govore a drugo rade»?! Zar ne grmi protiv onih koji, zaklanjajući se iza vjere, «bespravno jedu tuđu imovinu»?!

A kur'anske poruke o neminovnoj prolaznosti ovozemaljskog života te o vječnosti Ahireta, koga je Allah, dž.š., nazvao «boljim svijetom», o zamamnosti dunjalučkih kratkotrajnih užitaka, o ispraznosti tih užitaka spram obećanih nagrada u Džennetu – mogu se pronaći na gotovo svakoj stranici Mushafa.

POVRATAK NA HIKAJU O STARICI

Pošto ta jesen udati se htjela,
obrve je si čupati počela!

Ispred sebe ogledalo stavila,
obraze, lice, usta bakamila!

Radosno ih stala trljat' i miti,
ali bore nije mogla sakriti!

Zbog tog, parčad iz Mushafa
presvetog
poče l'jepit' na lice si prokletu!

Skriva bore, jer želi da postane
dub za dragulj prstena u dragane!

C'jelo lice u tu parčad obukla,
al' bi spala čim bi čador navukla!

Onda bi ih lijepila pljuvačkom
po svom licu nesretnome,
staračkom!

Dub dragulja veo stavlj'o bi sebi,
a parčad bi popadala po sobi!

Sve isproba - parčad spada! Sva
ljuta,
kriknu: "Iblis proklet bio sto puta!"

Iblis vidljiv suret uz'o pa kaz'o:
„O, nesretna, isušena nakazo,

ja ne vidjeh, za života cijela,
da je neka drolja ovo činjela!

Polje srama čudnim zrnom ti siješ;
nijedan Spis za te, droljo, svet nije!

Grozna, ti si čopor šejtana s tim licem!
Pusti me na miru, ružna vještice!“

„Dokle ćeš krast' parčad Knjiga ti svetih
da ti lice k'o u budimke sv'jetli?!

Dokle ćeš krasti od evlija r'ječi
pa da ih prodaš, za slavom trčeći?!“

Mazanje bojom ružom te ne čini,
svezana grana ne daje plod fini!

Kad se na te spusti smrtna zarica,
ona će ti parčad padat' sa lica!

Kada dođe poziv: "Ustaj, dječace!"
sve vještine raspravljanja - nestat će!

Svijet šutnje danas se ukazuje!
Teško svakom ko sa šutnjom drug nije!

Dan-dva barem prsa glačaj ti svoja;
nek to špiglo Knjiga postane tvoja!

Zbog gledanja u Jusufa pristala,
Zulejha je opet mlada postala!

Hladno vrijeme, havu staričinu,
Sunce temuza m'jenja u vrućinu!

Suhu granu jecanje Merjemino
u rascvalo stablo m'jenja palmينو!

Ženo, čemu opirat' se sudbini?
Gotovinu uzmi, s prošlim - prekini!

Pošto nećeš podmladit se, ljepša bit';
šta god hoćeš možeš na se ti stavit'!

(Sv. VI, 1268 - 1292)

Preveo s perzijskog:
Hadži hafiz Halid-ef. Hadžimulić
Prepjevaao:
Džemaludin Latić